

de entuziasm a unei anumite perioade și a ridicat-o la rangul imposibilității existenței idealurilor. Renunțarea la prezentarea pe scenă a condițiilor istorice concrete care să explice pesimismul și lipsa de perspectivă a însemnat însă proiectarea în eternitate a unei clipe trecătoare. Interesant este faptul că autorul și-a depășit, la un moment dat, această limită ideologică și printr-o aparentă întoarcere la lecția oferită de literatura realistă a început să-și plaseze gândurile și neîncrederea într-un cadru precis: acela al lumii burgheze din care făcea parte, al primului deceniu trăit de intelectualitatea rusă în întunericul Rusiei țariste după înfrângerea revoluției. Și atunci *Viața omului* a devenit *Zilele vieții noastre*, iar degradarea morală s-a concretizat în destinul trist al Anfisei, al Ecaterinei Ivanovna sau al Doctorului Kerjencev. Leonid Andreev a exprimat năvalnic durerea și disperarea încercate după înfrângerea revoluției din 1905, în care a crezut și de care a fost legat, în simbolurile din *Viața omului* (1906), *Țarul-Foamete* (1907), *Măștile negre* (1908), *Anatema* și *Oceanul* (1910). Mai lucid și mai obiectiv, el a descoperit ulterior posibilitatea de a-și exprima aceste sentimente în imagini bogate în individualizări și precizări de ordin istoric și social; *Zilele vieții noastre* (1908), *Anfissa* (1909), *Profesorul Storișin* și *Ecaterina Ivanovna* (1912), sau *Acela care primește palme* (1916) sînt lucrări cu un caracter realist, chiar dacă uneori abundă elementele psihologizante și patologice.

Această transformare corespunde unui interesant proces de maturizare artistică a lui Andreev, unei legături spirituale pe care o reia cu anii săi de formare, în care a fost alături de tradițiile generoase ale realismului critic rus, de umanismul tolstoian, de protestul amar împotriva nedreptății din opera lui Dostoievski, de avîntul revoluționar din preajma lui 1905 și de crezul de viață al lui Gorki.

În dramaturgie, Leonid Andreev a fost scriitorul desperării și al lipsei de soluții, al neîncrederii de după înfrângerea revoluției din 1905; în proză însă, în afara unei inefabile unde de pesimism, el a fost întotdeauna apropiat de filonul protestatar al literaturii ruse, de apărarea caldă a celor umiliți și obidiți, de condamnarea deschisă și aspră a nedreptății. Andreev și-a început cariera alături de Gorki, remarcîndu-se încă de la prima lui culegere de povestiri, tipărită chiar de marele scriitor revoluționar la editura *Znanie*, pe care o conducea, în 1901, printr-un suflu de generozitate și prin reale calități de continuator al celor mai bune tradiții ale literaturii ruse. Anarhismul, individualismul, subiectivismul au fost date care l-au caracterizat într-o oarecare măsură și cu prilejul debutului, generate fiind de anumite evenimente trăite, de viața lui personală, de suferință, de mizerie, de anii unei copilării triste și lipsite de bucurii. Despărțirea de Gorki și înfrângerea revoluției au rupt în el, punțile care îl legau de izvorul încrederii în om. Lipsit de o conștiință revoluționară limpede și fermă, văduvit și de acea imensă dragoste de oameni pe care o avea Cehov, Leonid Andreev a devenit prada ideilor reacționare și defetiste, abil strecurate de dușmanii revoluției, grefate la el și pe o tendință maladivă personală; pe credința că totul e zadarnic, pe convingerea că soarta oamenilor e demult hotărîtă de forțe implacabile, situate dincolo de limitele cunoașterii. S-a îndreptat spre dramaturgie, avînd posibilitatea unei exprimări directe a gândurilor, aceasta însemnînd și o formă a ieșirii din singurătatea la care singur